

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH - DR
(2025 - 2026) Ders Bilgi Formu

Ders Adı	Kodu	Yarıyıl	T+U Saat	AKTS	Z / S
Osmanlı Vakıf Medeniyeti II	TAR6028		3 + 0	7,5	Seçmeli
Birim Bölüm	Tarih - DR - Lisansüstü (Yüz Yüze)				
Amaç	Osmanlı Vakıf Medeniyeti dersi, Osmanlı Devleti'nde vakıf kurumunun tarihsel gelişimini, hukuki temellerini ve toplumsal işlevlerini incelemeyi amaçlar. Bu ders, öğrencilerin Osmanlı toplum yapısını vakıflar aracılığıyla anlamalarını ve sosyal, kültürel, ekonomik etkileri değerlendirmelerini sağlar. Ayrıca öğrencilerin, tarihî vakıf belgeleri üzerinden analitik düşünme ve yorumlama becerisi kazanmaları hedeflenir.				
Ders İçeriği	Osmanlı Vakıf Medeniyeti dersi, vakıf kurumunun İslam toplumlarındaki kökenini açıklamakla başlar. Vakıf kavramının Arapça kökeni ve fıkıhtaki tanımı detaylandırılır. İslam hukukunda vakfın şartları, geçerlilik ölçütleri ve çeşitleri ele alınır. Vakfın mal ve mülkiyet ile ilişkisi, hukuki sınırlar çerçevesinde açıklanır. Osmanlı'da vakıf anlayışının Selçuklu ve Memlük mirasıyla geliştiği vurgulanır. Osman Gazi'den itibaren Osmanlı padişahlarının vakıf faaliyetlerine yer verilir. Vakfiyeler, vakıf kurumunun resmî belgeleri olarak tanıtılır ve örnekleri incelenir. Vakfiyelerin dil, üslup ve düzen açısından özellikleri açıklanır. Kadı sicilleri ve şer'îye defterleri gibi belgeler üzerinden vakıfların takibi öğretilir. Osmanlı'da vakıf kurucuları arasında sultanlar, vezirler, ülema ve halktan bireyler olduğu gösterilir. Kadınların da vakıf kurma hakkına sahip olduğu belgelerle desteklenerek anlatılır. Özellikle saray kadınlarının sosyal yardım amaçlı kurduğu vakıflar tanıtılır. Hürrem Sultan, Nurbanu Sultan, Kösem Sultan gibi isimlerin vakıf faaliyetlerine değinilir. Eğitim kurumları olan medreselerin vakıflarla nasıl finanse edildiği açıklanır. İmarethane, darüşşifa, han, hamam ve cami gibi yapıların vakıf yapıları olduğu gösterilir. Külliye sisteminin şehir planlamasında nasıl bir rol oynadığı analiz edilir. Vakıf yöneticileri olan mütevellilerin görev ve sorumlulukları incelenir. Vakıf mal varlıklarının korunması ve denetlenmesi konusu işlenir. Kadıların vakıf denetimindeki rolü örneklerle gösterilir. Osmanlı şehirlerinin vakıflar etrafında nasıl şekillendiği anlatılır. Vakıfların ekonomik işleyişi, gelir kaynakları ve harcama yöntemleri tanıtılır. Vakıf dükkânları, hanlar ve akar sisteminin nasıl gelir sağladığı açıklanır. Hayvanlar için kurulan vakıflar gibi özel vakıf türleri anlatılır. Yolcular, fakirler ve kimsesizler için kurulan sosyal yardım vakıfları örneklenir. Osmanlı'da sosyal dayanışma kültürünün vakıf sistemiyle nasıl güçlendiği açıklanır. Farklı din ve milletlerden kişilerin vakıf kurma hakları üzerinde durulur. Gayrimüslim vakıfları ve cemaatlerin otonom yapıları ele alınır. Tanzimat Dönemi'nde vakıf sisteminin dönüşüm geçirdiği anlatılır. Evkaf Nezareti'nin kuruluşu ve merkezi denetim sistemi açıklanır. 19. yüzyılda vakıf idaresinde yaşanan sorunlar ve reform girişimleri işlenir. Vakıfların eğitime katkısı ve kitap vakıflarının rolü örneklerle sunulur. Osmanlı'daki vakıf kütüphaneleri, kataloglama sistemiyle birlikte anlatılır. Vakıf müesseselerinin şehir mimarisi üzerindeki etkisi görsel materyallerle desteklenir. Vakıfların kadınlar üzerindeki etkisi toplumsal cinsiyet açısından değerlendirilir. Vakıf kurumunun halkla devlet arasında aracı bir yapı oluşturduğu tartışılır. Vakıf hukuku, klasik fıkıh metinleri ve Osmanlı uygulamaları üzerinden işlenir. Şeyhülislam fetvaları ve vakıf örflerinin karşılaştırmalı analizi yapılır. Vakıf kurumunun İslam dünyasının diğer bölgeleriyle karşılaştırılması yapılır. Cumhuriyet'in ilk döneminde vakıfların devletleştirilmesi süreci ele alınır. 1924'te kurulan Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yapısı ve görevleri tanıtılır. Günümüzde hâlen faaliyet gösteren Osmanlı vakıflarına örnekler verilir. Vakıf sisteminin sivil toplum örgütleriyle olan tarihsel benzerlikleri açıklanır. Öğrencilere bir vakfiye okuma ve çözümleme uygulaması yaptırılır. Vakıf medeniyetine dair günümüzdeki akademik tartışmalar tartışılır. Modern hukuk sisteminde vakıf kurumunun geçirdiği değişimler ele alınır. Osmanlı'da vakıfların adalet, ahlak ve hizmet anlayışına etkileri analiz edilir. Vakıf yapılarının korunması ve kültürel miras olarak değerlendirilmesi tartışılır. Öğrenciler, Osmanlı vakıf sisteminin günümüz toplumuna katkılarını sorgular. Derste, hem yazılı belgeler hem de mimari yapılar birlikte değerlendirilir. Son olarak, vakıf medeniyetinin Osmanlı kimliğini nasıl şekillendirdiği genel olarak özetlenir.				

Ders Kaynakları

KAYNAKLAR, .. Abdullah Enverî – Târih-i Enverî, Abdülkadir Kadri – Târih-i Kadri Efendi, Ahmed Cevdet Paşa – Ma'rûzât, Ahmed Lütfi Efendi – Vekayi'-i Lütfî, Ali – Mir'âtü'l-Memâlik, Ali Emîrî Efendi – Tarih ve Vakıf Belgeleri Derlemeleri, Âşıkpaşazâde – Tevârih-i Âl-i Osman, Celalzâde Mustafa – Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Menâzil, Cevdet Paşa – Târih-i Cevdet, Çelebizâde Âsım – Târih-i Âsım, Defterdar Sarı Mehmed Paşa – Zübde-i Vekayiât, Evliya Çelebi – Seyahatnâme, Hafız Hüseyin Ayyansarâyî – Hadîkatü'l-Cevâmi, Halil Nuri Bey – Netâyicü'l-Vukûât, Hasan Beyzâde – Târih-i Hasan Beyzâde, Hasan Hüsnü Paşa – Hatırat, Hoca Saadeddin – Tâcüt-Tevârih, Hüseyin Vassâf – Sefine-i Evliya, İdris-i Bitlisi – Heşt Bihişt, Kânî Mehmed Efendi – Tarih-i Kânî, Kâtibzâde Mehmed Refik – Târih-i Enderûn, Katip Çelebi – Fezleke, Kemalpaşazâde – Tevârih-i Âl-i Osman, Lütfi Paşa – Âsafnâme, Mehmed Esad Efendi – Üss-i Zafer, Mehmed Halife – Tarih-i Gilmanî, Mehmed Şemseddin (Sami) – Kamusü'l-A'lâm, Mustafa Âî – Kûnhü'l-Ahbâr, Mustafa Safî – Zübdetü't-Tevârih, Nâfiz Paşa – Mecmûa-i Târihiye, Naîmâ – Târih-i Naîmâ, Neşrî – Kitâb-ı Cihannümâ, Nişancı Mehmed Efendi – Târih-i Nişancı, Nişancı Mehmed Paşa – Kanunnâme-i Âl-i Osman, Oruç Bey – Oruç Bey Tarihi, Peçevi İbrahim Efendi – Peçevi Tarihi, Râşid Mehmed Efendi – Târih-i Râşid, Rûhî Târikî – Târih-i Rûhî, Silahtar Fındıklılı Mehmed Ağa – Nusretname, Solakzâde Mehmed Hemdemî – Târih-i Solakzâde, Subhî Mehmed Efendi – Subhî Târihi, Şem'dânîzâde Fındıklılı Süleyman – Mür'it-Tevârih, Şerif Efendi – Tezkire-i Şerîf, Şeyhülislâm Esad Efendi – Târihçe-i Vekayi, Tursun Bey – Târih-i Ebû'l-Feth, Vakanüvis Abdurrahman Şeref – Tarih-i Devlet-i Osmaniye, Vâsîf Efendi – Târih-i Vâsîf, Vecihî – Târih-i Vecihî, Yirmisekiz Çelebi Mehmed – Paris Sefâretnâmesi, .. ÇALIŞMAESERLER, .. A Kevin Reinhart – Before Revelation, the Boundaries of Muslim Moral Thought, Ahmet Akgündüz – Osmanlı Vakıf Hukuku, Ahmet Akgündüz – Vakıf Müessesesi ve Tarihi Gelişimi, Ahmet Tabakoğlu – Osmanlı Ekonomisi, Ali Himmet Berki – İslam'da ve Osmanlı'da Vakıf Müessesesi, Amy Singer – Constructing Ottoman Beneficence: An Imperial Soup Kitchen in Jerusalem, Ayşe Durakbaşı – Osmanlı Kadınlarının Hayır Faaliyetleri, Bahaeddin Yediyıldız – Osmanlı Vakıf Sistemi Üzerine Bir Değerlendirme, Bahaeddin Yediyıldız – XI. Asır Türk Vakıflarının Sosyal Tarih Açısından Tetkiki, Bekir Karlığa – Vakıf Medeniyeti ve Kültür Tarihimiz, Boğaç Ergene – Local Court, Provincial Society and Justice in the Ottoman Empire, Dina Rizk Khoury – State and Provincial Society in the Ottoman Empire: Mbsul, 1540–1834, Donald Quataert – Ottoman Manufacturing in the Age of the Industrial Revolution, Ekmeleddin İhsanoğlu – Osmanlı Bilim Literatürü Tarihi, Eric Dursteler – Renegade Women: Gender, Identity, and Boundaries in the Early Modern Mediterranean, Feridun M. Emecen – Osmanlı'da Sosyal Hayat Üzerine Araştırmalar, Gabriel Baer – Studies in the Social History of Modern Egypt, George Makdisi – The Rise of Colleges: Institutions of Learning in Islam and the West, Guy Burak – The Second Formation of Islamic Law: The Hanafi School in the Early Modern Ottoman Empire, Günay Kut – Osmanlı Kütüphaneleri ve Vakıfları, Halil İnalçık – Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600), Halil İnalçık – Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adalet, Halil İnalçık – Vakıf Müessesesinin Osmanlı Sosyal Yapısındaki Rolü, Heath W. Lowry – The Story Behind the Story: The Foundations of the Ottoman Empire, İsmail Erünsal – Osmanlı Eğitim Sistemi ve Vakıflar, İsmail Erünsal – Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri, İsmail Hakkı Uzunçarşılı – Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, James Reilly – Foundations of Modern Syrian Society: The Ottoman Legacy, Jane Hathaway – The Arab Lands under Ottoman Rule, 1516–1800, Leslie Peirce – The Imperial Harem: Women and Sovereignty in the Ottoman Empire, Linda Darling – Revenue-Raising and Legitimacy: Tax Collection and Finance Administration in the Ottoman Empire, Madeline Zilfi – Women and Slavery in the Late Ottoman Empire: The Design of Difference, Mehmet Genç – Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi, Michael Bonner – Waqf and the Public Sphere: Legal and Political Perspectives, Michael Winter – Society and Religion in Early Ottoman Egypt, Mikhail Rodionov – Waqf in Yemen: Legal Principles and Social Practice, Mona Hassan – Longing for the Lost Caliphate: A Transregional History, Murat Çizakça – Osmanlı Vakıfları: Tarihi ve Modern Yansımaları, Mustafa Kara – Osmanlılarda Dini Hayat ve Vakıflar, Mustafa Kara – Türk Vakıf Medeniyeti, Necdet Sakaoğlu – Osmanlı'da Eğitim ve Vakıf Kurumları, Nelly Hanna – In Praise of Books: A Cultural History of Cairo's Middle Class, Sixteenth to the Eighteenth Century, Ronald Jennings – Vakfs of Kayseri: A Study in Ottoman Social History, Suraiya Faroqhi – Subjects of the Sultan: Culture and Daily Life in the Ottoman Empire, Suraiya Faroqhi – Osmanlı'da Kentler ve Kentliler, Timur Kuran – The Long Divergence: How Islamic Law Held Back the Middle East, Ulrike Freitag – Translocality: The Study of Globalising Processes from a Southern Perspective (bölüm: vakıf yapıları), Vedat Turğut – Eski Dünya Düzeni'nden Yeni Dünya Düzeni'ne Vakıflar (Başlangıcı'ndan Cumhuriyet'e), Vedat Turğut – Germiyanogullarının Menşei, Vakıfları ve Batı Anadolu'nun Türkleşmesi Meselesi Üzerine, Vedat Turğut – Kır/Kayır Hanlı Enverî/Aydinoğulları'nın Osmanlılaşma Süreci ve Vakıfları Üzerine, Vedat Turğut – Menteşe bey'in İsmi, menşei ve menteşeoğulları'nın vakıflarına dair, Vedat Turğut – Orhan Bey Vakıfları, Vedat Turğut – Osmanlı Kuruluş Coğrafyasında Vakıflar ve Şehirleşme, Vedat Turğut – Süleyman Paşa Vakıfları, Vedat Turğut – Vakıf Belgeleri Işığında Umur Bey ve Lala Şahin Paşa'nın Menşei ve Osmanlılar ile İttifakı'na Dair, Vedat Turğut – Vakıf Belgelerinde Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemi Aileleri Malkoçoğulları ve Mhaller, Vedat Turğut – Vakıflar, Vedat Turğut – Vakıflar Bankası'nın Kuruluşuna Kadar Türkiye'de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi, Vedat Turğut – Yitirilen Mirasımız Balkanlarda Kurulan Osmanlı Vakıfları Fethinden XVI Yüzyılın Sonlarına Kadar, Vedat Turğut – Yitirilen Mirasımız Çirmen Sancağı Vakıfları Fethinden XVI Yüzyılın Sonlarına Kadar, Vedat Turğut – Yitirilen Mirasımız Niğbolu Sancağı Vakıfları Fethinden XVI Yüzyılın Sonlarına Kadar, Vedat Turğut – Yitirilen Mirasımız Selanik Sancağı Vakıfları Fethinden XVI Yüzyılın Sonlarına Kadar, Vedat Turğut – Yitirilen Mirasımız Silistre Sancağı Vakıfları Fethinden XVI Yüzyılın Sonlarına Kadar, Vedat Turğut – Yitirilen Mirasımız Siroz Sancağı Vakıfları Fethinden XVI Yüzyılın Sonlarına Kadar, Vedat Turğut – Yitirilen Mirasımız Vize Sancağı Vakıfları Fethinden XVI Yüzyılın Sonlarına Kadar, Yaron Ben-Naeh – Jews in the Realm of the Sultans: Ottoman Jewish Society in the Seventeenth Century, Zeynep Tarım Ertuğ – Osmanlı'da Vakıflar ve Toplumsal Hayat, Ziya Kazıcı – Osmanlılarda Aile ve Kadın Vakıfları

Hafta	Konu
1	Vakıf kavramı, İslam hukukundaki yeri ve tarihsel temelleri
2	Osmanlı öncesi İslam dünyasında vakıf müesseseleri: Emevî, Abbâsî ve Selçuklu uygulamaları
3	Osmanlı'da vakıf sisteminin ortaya çıkışı ve ilk vakıflar
4	Vakıf hukukunun temel ilkeleri: Vakfın kuruluşu, şartları ve geçerliliği
5	Vakfiyeler: Yapısı, dili ve tarihsel kaynak olarak değeri
6	Osmanlı'da vakıf çeşitleri: Eğitim, sağlık, imar ve sosyal yardım vakıfları
7	Kadınların vakıf kurucusu olarak rolü; saraykadınlarının vakıf faaliyetleri
8	Ara Sınav
9	Külliye sistemi ve vakıf yapılarının şehir planlamasındaki yeri
10	Vakıf yöneticileri (mütevelli, âmile) ve denetim mekanizmaları
11	Taşrada vakıf uygulamaları: Anadolu, Rumeli ve Arap vilayetleri
12	Hayvanlar, yolcular ve kimsesizler için kurulmuş özel vakıflar
13	Tanzimat dönemi vakıf düzenlemeleri ve Evkaf Nezareti'nin kuruluşu
14	Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişte vakıf müesseseleri ve dönüşümleri
15	Günümüzde Osmanlı vakıf mirası ve modern vakıf anlayışı
16	Yarıylı Sonu Sınavı

Program Çıktıları	
1	Lisansüstü eğitim öğrencisi, olayları değerlendirirken çeşitli tahlil ve tespitler yaparak, tarihi hadiselerle daha derinlemesine vakıf olunabileceğini bilir
2	Sosyal bilimlerin sağladığı modern araştırma yöntemlerini uygulayarak çeşitli alanlarda özgün araştırmalar yapabilir. Bu araştırmalarında ana kaynaklara ulaşır bunların sağladığı bilgileri değerlendirebilir
3	Alanıyla ilgili yapılmış herhangi bir araştırmanın özgün ve bilimsel yeterlilikte bir çalışma olup olmadığı tayin edebilir .
4	Tarih disiplini ile ilgili konularda uzman ya da bilgisi olmayan dinleyicileri bilgilendirir, onlara elde ettiği bulgularla ilgili düşüncelerini açık bir biçimde yazılı ve sözlü olarak ifade eder
5	Sosyal bilimlerin sağladığı metodolojik ve kuramsal imkanları kullanarak tetkik, tahlil ve teşhis yapabilme yeteneğine sahiptir
6	Sahasıyla ilgili çalışmaları yetkin bir şekilde ve inisiyatif kullanarak yapabilir.
7	Araştırmaları esnasında karşılaşılabileceği engelleri nasıl aşacağını bilir ve çözümleri uygular.
8	Çalışmaları sırasında bilimsel ahlaki değerleri bir an olsun unutmadan bunlara sadık kalır
9	Tarihçinin sürekli çalışması ve sahasıyla ilgili yayınları takip etmesi gerektiğini bilir. Bunları takip ederken, yeni gelişmelerden ve varılan bilimsel sonuçlardan haberdar olur
10	Çalışmalarının sonuçlarının sadece meslektaşlarına değil, çeşitli toplumsal kesimlere de ulaşmasını sağlar
11	Ülkenin kültürel, medeni ve milli varlığının gelişmesi için bu sonuçları azami ölçüde kullanır
12	Bir sosyal bilimci olduğunun farkında olarak toplumla bağlarını hem mesleki hem de insani anlamda güçlü tutar
13	Kaynak dillerini bilir. Tarih alanında yapılmış güncel araştırmaları takip ederek yeterli düzeyde anlayabilir ve meslektaşları ile iletişim kurabilecek düzeyde yabancı dil bilgisine sahip olmayı amaç edinir
14	Tarih metodolojisini kullanarak eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yorumlama ve sentez yapma becerilerine sahiptir ve alanıyla ilgili çalışmaları bağımsız veya ortak çalışma olarak yürütebilir

Ders Öğrenme Çıktısı - Program Çıktıları (1 -5 Puan Aralığı)														
Ders Öğrenme Çıktısı	PÇ 1	PÇ 2	PÇ 3	PÇ 4	PÇ 5	PÇ 6	PÇ 7	PÇ 8	PÇ 9	PÇ 10	PÇ 11	PÇ 12	PÇ 13	PÇ 14
Öğrenci, vakıf kavramını tanımlar ve temel ilkelerini açıklar.	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5
Öğrenci, vakıfların sosyal, kültürel ve ekonomik işlevlerini analiz eder.	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5
Öğrenci, vakfiye belgelerini tarihsel birer kaynak olarak değerlendirir.	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	3	3	3
Öğrenci, vakıf kurumlarının şehirleşme ve mimarideki rolünü örneklerle açıklar.	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3
Öğrenci, geçmişteki vakıf uygulamalarıyla günümüz sivil toplum kurumları arasında karşılaştırma yapar.	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3
Ortalama Değer	4	4,2	4	4,2	4	4,2	4	4,2	4	4,2	4	3,8	3,8	3,8

<https://ebs.bilecik.edu.tr/pdf/dersbilgigetir/439690>